

Jon Fosse (*1959) je popredný nórsky spisovateľ a dramatik. Jeho tvorba zasahuje takmer do každej oblasti literatúry a zahŕňa divadelné hry, romány, zbierky básní, eseje, knihy pre deti a mládež, ale aj preklady. Fosseho štýl charakterizuje minimalizmus a emočná hĺbka. Patrí k najhranejším nórskym dramatikom. V roku 2023 mu Švédská akadémia udelila Nobelovu cenu za literatúru.

Fosseho diela boli preložené do vyše 50 jazykov a jeho hry sa inscenovali vo viac než tisíce divadiel po celom svete. Fosse svojimi minimalistickými a introspektívnymi hrami na pomedzí lyrizovanej prózy a poézie nadväzuje na nórsku dramatickú tradíciu, ktorú v 19. storočí vybudoval Henrik Ibsen. Divadelní a literárni teoretici Fosseho hry často zaraďujú k postdramatickému divadlu. Jeho najznámejšie romány si pre minimalizmus, lyrické obrazy a nekonvenčný prístup k stavbe vety vyslúžili nálepku „postmoderné“ a „avantgardné“.

Celosvetový úspech Fossemu priniesla hra *Niekto príde* (*Nokon kjem til å komme*, 1996), v ktorej zredukoval jazyk na nevyhnutné minimum a naplno prejavil silu ľudskej emócie. Fosse našiel inšpiráciu v diele Samuela Becketta a Thomasa Bernharda a podobne ako títo dramatici prepája lokálne väzby s modernistickým prístupom. Jeho hry vyjadrujú neistotu a krehkosť ľudského bytia, pričom neskľzavajú do nihilistického pohrdania.

Fosseho hry sú neraz plné nedokončených slov či dejstiev, čím sa posilňuje dojem neobjasneného napätia. V hrách *Noc spieva svoje piesne* (*Natta syng sine songar*, 1998) a *Variácie na smrť* (*Dødsvariasjonar*, 2002) Fosse rozoberá témy neistoty a úzkosti, pričom mu nechýba odvaha ponoriť sa do každodennej úzkosti bytia. Práve toto majstrovstvo ho zaradilo k veľikánom svetovej literatúry.

Romány *Ráno a večer* (*Morgon og kveld*, 2000) a *Toto je Ales* (*Det er Ales*, 2004) rozprávajú unikátnym jazykom, v ktorom sa spája prerušenie toku reči, odmlky, negácie a kontemplatívne otázky. Témy lásky, násilia, smrti a zmierenia skúma aj románová trilógia *Trilógia* (*Trilogien*, 2016) a heptalógia *Iné meno* (*Det andre namnet*, 2019).

Fosseho obrazotvornosť a schopnosť pracovať so symbolmi sa naplno prejavuje v jeho básňach, najmä v básni *Silný vietor* (*Sterk vind*, 2021) či v zbierke *Zobierané básne* (*Dikt i samling*, 2021). Do západonórskeho nárečia *nynorsk* preložil diela Georga Trakla a Rainera Maria Rilkeho.

Vo všeobecnosti sa vo svojej tvorbe Fosse zaoberá podstatou ľudského bytia a pohráva sa s témami neistoty, úzkosti, lásky a straty. Vďaka unikátnemu štýlu a podrobnému vnímaniu každodennosti sa Fosse zaradil do panteónu najvýznamnejších osobností súčasnej literatúry a divadla.

Preklad: Karolína Holmanová